

***Személyes beszámoló egy etiópai tudományos konferenciáról:
18. Etióp Tanulmányok Nemzetközi Konferenciája
(18th International Conference of Ethiopian Studies)
2012. október 29. – november 3., Dire Dawa, Etiópia***

**Szélinger Balázs
Makélei Egyetem, Etiópia**

Ez volt a 18. Etióp Tanulmányok Nemzetközi Konferenciája abban a nagy sorozatban, amely 1959-ben vette kezdetét.¹ Az eseményt ezúttal az addisz-abebai székhelyű Etióp Tanulmányok Francia Központja (Centre Française des Etudes Etiopiennes, CFEE) rendezte, olyan partnerekkel és támogatókkal, mint az Alliance Française, az Institute of Ethiopian Studies, az Addis Ababa University, a Goethe Institut és a Dire Dawa University – utóbbi a helyszínt biztosította. A maga nemében egyedülálló konferencia volt abban a tekintetben is, hogy első ízben került megrendezésre egy vidéki etióp városban (háromszor volt már Addisz-Abeában). A helyválasztás azonban egyáltalán nem volt véletlen: Dire Dawa, a majd száz éve átadott Dzsibuti–Addisz-Abeba vasútvonal okán ma is őriz némi frankofón jelleget. Eltekintve némi franciás kapkodástól (helyszínek csereberélése szinte minden nap), nem lehetett kifogásunk a szervezésre, amiért nagy köszönet jár Elois Ficquet-nek, a CFEE volt igazgatójának. A konferenciának majdnem 300 előadója volt, ami nem meglepő e konferenciasorozat esetében. Az előadások több tucatnyi panel szervezésében folytak egyszerre nyolc előadóteremben, így gyakran igen nehéz volt a választás – a bőség zavara. Valamennyi előadóteremben kifogástalan hangosítás, légkondicionálás és projektor várta a hallgatókat és előadókat. Ezen kívül volt még egy moziterem, ahol állandó jelleggel vetítettek archív vagy antropológiai jellegű filmeket. A panelek és előadások felsorolása ebben a beszámolóban természetesen lehetetlen – akit bővebben érdekel, megtekintheti a konferencia hivatalos weblapján: www.ices18.org.

Amint az effajta konferenciák esetében szokásos, a „nagy találkozások”, új ismeretségek kötése legalább olyan fontos (ha nem fontosabb), mint az előadások. A szervezők bőven adtak lehetőséget erre is: a délelőtti-délutáni kávészünetek, a majdnem minden estére megszervezett (és szponzorált!) vacsoraestek, ill. az azt követő kulturális programok kiváló alkalmat nyújtottak a régi és új ismeretségek ápolására. Őszintén

¹ 1. 1959 Róma (Olaszország), 2. 1963 Manchester (Anglia), 3. 1966 Addisz-Abeba (Etiópia), 4. 1972 Rome (Olaszország), 5. "A" 1977 Nizza (Franciaország), 5. "B" 1978 Chicago (USA), 6. 1980 Tel-Aviv (Izrael), 7. 1982 Lund (Svédország), 8. 1984 Addisz-Abeba (Etiópia), 9. 1986 Moszkva (Szovjetunió), 10. 1988 Párizs (Franciaország), 11. 1991 Addisz-Abeba (Etiópia), 12. 1994 Michigan (USA), 13. 1997 Kiotó (Japán), 14. 2000 Addisz-Abeba (Etiópia), 15. 2003 Hamburg (Németország), 16. 2007 Trondheim (Norvégia), 17. 2009 Addisz-Abeba (Etiópia), 18. 2012 Dire Dawa (Etiópia), 19. 2015 Varsó (Lengyelország).

bevallva, számomra ezúttal ezek a percek-órák jelentették a konferencia csúcspontjait. Amikor Tekeste Negash, az egyik leghíresebb etióp történész megszólít, hogy nagyra értékelte a hozzászólásomat az egyik előadás után, vagy amikor Cynthia Tse Kimberlin, az etióp zenekutatás élő legendája az asztalához invitál – az valóban felemelő érzés! De említhetem több órás beszélgetésemet Francis Falcettoval, a híres Ethiopiques CD-sorozat tulajdonosával is.

A fentiekben említett bőség zavara miatt természetesen mindössze az előadások töredékét hallottam-láttam; az alábbiakban ezekből adok némi ízelítőt.

Alessandro Bausi az etióp vonatkozású (antik) kéziratok paneljében az etiópiai kéziratkiadások visszasságairól beszélt. Arra hívta fel a figyelmet, hogy magánszemélyek – mindenfajta szakmai háttér nélkül – fordítanak le és adnak ki ősi, ge'ez nyelvű kéziratokat. Francis Falcetto (ld. fentebb) arról beszélt többek között, némi keserőséggel, ahogyan a tradicionális etióp *azmari* zene korrupválódik modern, oda nem való elemekkel, pl. popslágerek dallamaival. Samuel Negash (fiatal etióp kutató) nagy vitát kiváltó előadásában Etiópiának a tengeri kikötőhöz való „történelmi jogáról” beszélt. Sajnos nem volt egyedi, hogy érzékeny témák esetében a helyi hallgatóság hozzászólásaival azonnal átpolitizálta a témát. (Itt jegyeztem meg, hogy kikötő önmagában nem elég, ahhoz flotta is kell, és mindezt fenn is kell tartani.) Irma Taddia és Tekeste Negash közös előadásában arról a kutatásról számolt be, amely számomra meggyőzően bizonyította, hogy a II. világháború után az eritreaiak valóban döntő többsége az Etiópiával való összeolvadást (unió) szorgalmazta, és hogy végül az ENSZ „csak” a konföderációt szavazta meg, az nagyrésztben a titkos olasz (és brit) akcióknak köszönhető az 1940-es évek második felében. Iris Gerlach (östörténet panel) a pre-akszumi Da'amot és Sába kapcsolatáról beszélt, újabb adatokat kínálva arra nézve, hogy a dél-arábiai (sábai) betelepülők ugyan jelen voltak a térségben (a mai Eritrea és észak-Etiópia), de Da'amot (valamint Jeha és később Akszum is) döntően mégis afrikai civilizációknak tekintendők. Azaz: jóval több a helyi elem, mint az idegen. Hasonló véleményen volt ugyanebben a panelben Iwana Gajda és Grover Hudson is – utóbbi azt a vicces hasonlatot hozta, hogy ugyan Addisz-Abeba tele van japán és koreai gyártású autókkal, de ez nem jelenti azt, hogy jelentős számú japán és koreai telepedett volna le a városban... Ayele Bekerie, az etióp írásfejlődés kutatója (valamint kollégám a Makaléi Egyetemen) egy ge'ez nyelvű sztélé-feliratot elemzett a Kr. u. 3. századból. A szövegelemzés mellett arra is felhívta a figyelmet, hogy az észak-etiópiai Tigré tartományban tucatjával állnak-fekszenek hasonló sztélék, kitéve az időjárás (és a helyi emberek) viszontagságainak, s ez ügyben sürgősen tenni kellene valamit az illetékes hatóságoknak. (Itt jut eszembe, hogy a fentebb említett Iris Gerlach említett egy pre-akszumi, sábai feliratú bronz üstöt, amelyet a falusi lakosság egészen az elmúlt évig használt nagyobb ünnepekkor...) Lisa Devenec antropológus, jelenleg az Addisz-Abebai Egyetem adjunktusa érdekes előadást tartott a poszt-jugoszláv szlovén és a poszt-mengisztui etiópiai antropológia párhuzamairól. Bahru Zewde, az etióp történetírás doyenje számomra csalódást okozó előadásában az „etióp politikai folytonosság dinamizmusát” ígérte, ehelyett kisiskolás szintű történelemleckét kaptunk... Ennél sokkal izgalmasabb volt a somáli származású Abdi I. Samatar plenáris előadása Botswanáról, erről a viszonylag kicsi, tengerpart nélküli afrikai országról, amely azonban egyedülállóan sikeres a szub-szaharai térségben. Arra a felvetésre, hogy „könnyű Botswanának, temérdek gyémántja van”, Samatar professzor azt felelte, „ez igaz, de a sikerek a gyémánt felfedezése előtt

kezdődtek, és az az intézményrendszer és politikai felépítmény, amely a siker kulcsa, már a hatvanas évek vége óta jelen van Botswanában” (az idézőjelek nem szó szerinti idézést jelentenek).

A konferencia negyedik napját teljes egészében a „diaszpóra” panelben (*Etiópok diaszpórában és diaszpórák Etiópiában*) töltöttem, mivel jómagam is itt voltam érdekelt. Boris Adzsemian arról az érdekes jelenségről beszélt, hogy az európai (tehát fehér) örményeket, akik a középkor óta az egyik legjelentősebb számú idegen etnikumnak számítotak Etiópiában, az etiópok mindig megkülönböztették a többi fehér kisebbségtől. Adzsemian ezen kívül bemutatta a 20. század első felében Etiópiában élt és jelentős, akár kormányzati pozíciót is betöltő örményeket. A nap második előadójaként két, Etiópiában élt magyar orvos, Mészáros Kálmán és Sáska László között vontam párhuzamot, bemutatva teljesen eltérő hozzáállásukat az etióp kultúrához, továbbá felhívtam a figyelmet a Közép-Kelet-Európában lappangó etióp vonatkozású források sokaságára, amelyek teljesen ismeretlenek a nemzetközi szakma számára. Harmadikként kollégám, Shamshad Ali következett az indiai „etióp” diaszpóra történelmi bemutatásával. Valóban meglepő és figyelemre méltó, hogy a középkorban és kora újkorban egyes indiai uralkodók tízezer számra alkalmaztak „etióp” vagy „abesszín” zsoldosokat (indiai nevükön: *habshi*). A délelőtti utolsó előadója Emeline Charpentier, fiatal francia antropológus volt, aki az Addisz-Abebában élő burundi és kongói menekültek sorsát kutatta. Nyelvi problémáik és mindennapos megélhetési gondjaik mellett arról is beszélt, hogy a helyi etióp lakosság sztereotip gondolkodása, miszerint minden külföldi gazdag, tovább nehezíti sorsukat. Az ebédszünet után először Giulia Bonacci következett (olasz neve ellenére francia), aki az etiópai Shashamanében élő raszta közösség és a helyi etiópok viszonyáról beszélt az elnevezések vonatkozásában. Sajátságos, ahogyan a helyi, elsősorban oromo népesség nevezi az elsősorban karibi származású fekete rasztákat. A skála az ellentmondásostól a súlyosan pejoratívig terjed... Erin McLeod (Kanada) és Jahlani Niaah (Jamaica) közös előadásában a rasztafári hitvilág egyik fontos elemét, a „hazatelepülést” (*repatriation*) Etiópiába boncolgatta a víziók és a valóság tükrében. Kutatásaik során megszólaltattak Etiópiába készülő, Etiópiában élő és Etiópiából Jamaicába visszatért rasztákat egyaránt. Cressida Marcus (a „nagy” Harold G. Marcus özvegye) az Amerikában élő etiópok és az Etióp Ortodox Egyház különleges és nem mindig termékeny kapcsolatát mutatta be. Sara Marzagora Olaszországban élő és olasz nyelven alkotó három író munkásságát mutatta be irodalomkritikai vonatkozásban. Végül Salem Alemayo, a panel egyetlen etióp (de az USA-ban élő) előadója adott eseteleírást arról, hogy miként támogatja az amerikai diaszpóra az etióp iskolahálózat fejlesztését: mivel nem számítanak NGO-nak, sok tekintetben könnyebb a helyzetük.

Végezetül egyetlen mondat a jövőre nézve: a hivatalos bejelentés alapján a következő Etióp Tanulmányok Nemzetközi Konferenciája Lengyelországban kerül majd megrendezésre, sajnos nem jövőre, hanem csak 2015-ben.